

Cum facem consilierea școlară și profesională? Profesioniștii au nevoie în primul rând de: metodologie unitară

În România de azi, unul din cinci tineri între 15 și 29 de ani intră în categoria NEETS: tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare - cel mai mare procent din Uniunea Europeană. De asemenea, în ce privește abandonul școlar, avem cel mai mare procent din UE, cu o rată de peste 15 la sută (Eurostat, 2023).

În acest context, asigurarea consilierii în carieră, care susține orientarea elevilor în alegerea studiilor și/sau a profesiilor, în cadrul unităților de învățământ, este una din măsurile remediale obligatorii și urgente. Cu toate acestea, în majoritatea școlilor din România, procesul de orientare în carieră se desfășoară ocazional și punctual. În rarele cazuri în care există exemple de bune practici, ele rămân necunoscute și nerePLICATE. Una din cauzele principale pentru aceste neajunsuri este lipsa unei metodologii unitare girate de Ministerul Educației.

În documentul de poziție anterior, am argumentat necesitatea obligativității consilierii în carieră în școli și am enunțat condițiile de bază pentru ca acest lucru să fie posibil. În documentul de față, facem un pas mai departe și ne îndreptăm atenția către calitatea procesului de orientare în carieră: unde ne aflăm și ce este de făcut pentru îmbunătățirea calității unui serviciu atât de necesar și aproape absent.

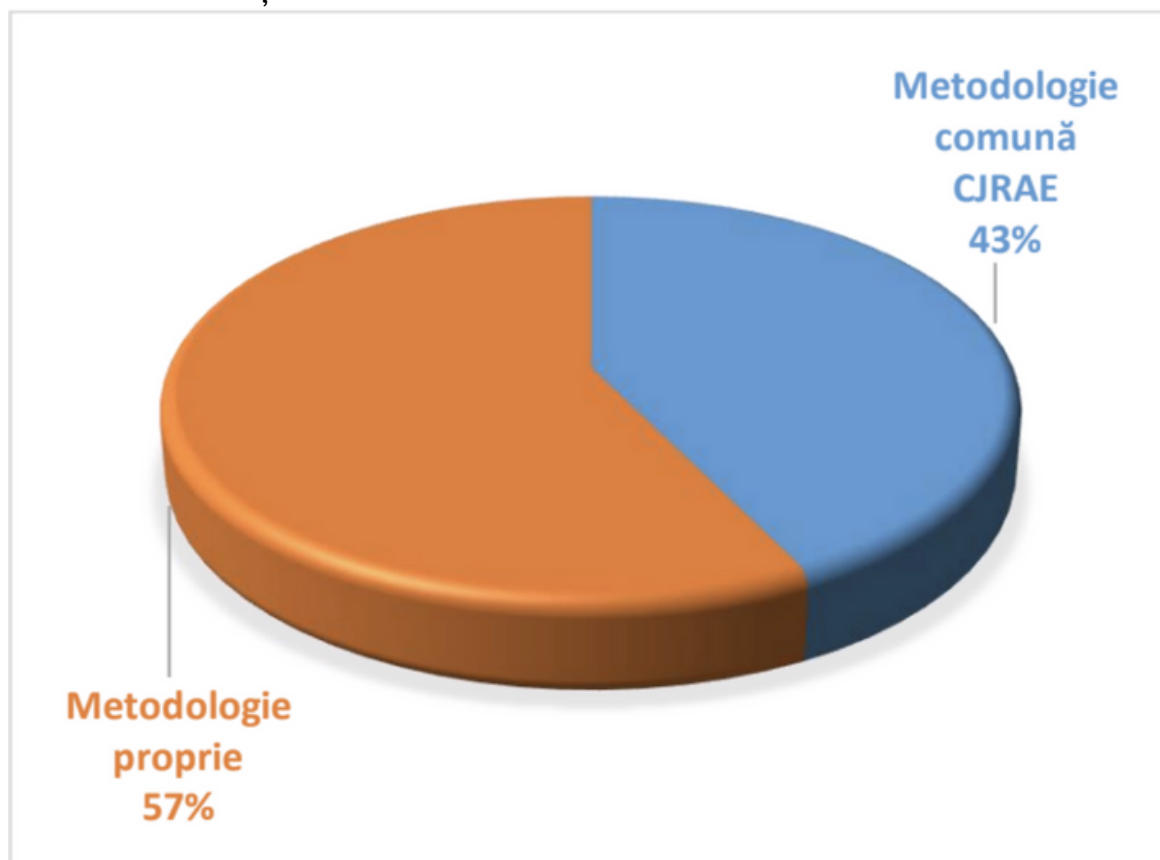
Materialul de față este realizat pentru Fundația HEKS/EPER în România în cadrul proiectelor "Includerea pe piața muncii a tinerilor adulți din medii vulnerabile din România" și "De la educație la muncă decentă, județul Sibiu", proiecte ce urmăresc creșterea accesului la o muncă decentă pentru tinerii adulți provenind din medii vulnerabile. În domeniul consilierii și orientării în carieră, fundația HEKS/EPER România și partenerii săi au o experiență vastă de lucru, cu peste 3.500 elevi din medii vulnerabile care au participat la activități precum sesiuni de consiliere și orientare, vizite la companii, workshopuri, tabere, precum și activități care au facilitat dialogul cu părinții și formarea cadrelor didactice. În școlile vizate, rata de tranziție din clasa a VIII-a în clasa a IX-a a crescut substanțial din 2019 până în prezent, valorile pentru grupul țintă fiind cuprinse între 91 % și 97%.

Context: Cum se face consilierea în carieră în școlile românești? Lipsa unei metodologii unitare

Într-o școală din județul Sibiu, la clasa a XI-a, elevii parcurg trei ședințe de orientare școlară și profesională, în decursul cărora își evaluează aptitudinile și interesele prin intermediul unei platforme computerizate. Ulterior, în clasa a XII-a, activitatea continuă cu evaluarea valorilor. Rezultatele testelor online sunt transmise și părinților. Cele patru ore, care urmăresc autocunoașterea elevilor cu focus pe aptitudini, interese și valori, sunt urmate de consiliere individuală, la cererea elevilor (Miclea, Crisan, Gherman & Ardelean, 2023, p. 26).

Într-o altă școală, din județul Covasna de data aceasta, elevii participă din clasa a V-a până în clasa a VIII-a la ateliere anuale de orientare în carieră. În clasa a VIII-a, elevii parcurg un chestionar pentru a-și identifica interesele. (Miclea, 2023, p. 26).

Niciuna din aceste inițiative, aflăm din studiul citat mai sus, nu a fost preluată de alte școli din județ sau transferată de instituțiile responsabile la nivelul altor județe. Exemple de bune practici mai există cu siguranță în multe unități de învățământ din România. Însă, la fel ca cele de mai sus, cel mai adesea ele rămân între pereții unei singure școli, atât timp cât consilierul școlar care le-a inițiat se află acolo.

Proveniența metodologiei de lucru (Figura 2.12, p. 40)

Ce e de făcut?

Consecințele lipsei unui ghid unitar girat de Ministerul Educației sunt: (i) calitatea în general slabă a consilierii în carieră și (ii) pierderea, izolarea bunelor practici, care rămân doar întâmplări fericite într-un sistem nefuncțional. Fără o metodologie care să ghideze profesioniștii din domeniu, aflăm din studiul menționat mai sus, procesul de consiliere în carieră se desfășoară “discontinuu, punctual și idiosincronic” (Miclea, 2023, p. 44).

În consecință, autorii studiului fac următoarea recomandare: “realizarea unui ghid metodologic privind procesul de orientare școlară și profesională”.

De ce este importantă existența unei metodologii pentru consilierea în carieră? Bune practici la nivel european

Existența unei perspective/strategii coerente la nivel național, respectiv a unui ghid metodologic unitar pentru consilierea în carieră este un prim pas pentru a transforma un sistem nefuncțional, cu servicii în general de calitate slabă, cu idei bune izolate și instrumente utile care se pierd, într-unul funcțional, coerent, care asigură utilizarea eficientă a resurselor existente și atingerea, respectiv menținerea unor standarde de calitate. Conceperea metodologiei trebuie să fie precedată de elaborarea unei strategii naționale cuprinzătoare, care să enunțe obiectivele sistemului de orientare în carieră în funcție de grupurile țintă.

În Marea Britanie, școlile au obligația de a respecta prevederile cuprinse într-un ghid statutar cu privire la orientarea în carieră, redactat anual de către Departamentul de Educație al Guvernului. Ghidul se adresează mai multor entități care au o responsabilitate în orientarea în carieră, inclusiv unităților de învățământ și profesioniștilor din domeniu (UK Department for Education, 2023) .

Documentul enunță o serie de repere pentru ce înseamnă “bine” în orientarea în carieră și explică metodele prin care acestea pot fi atinse de școli. Ghidul este flexibil, dar în același timp oferă detalii exacte, cum ar fi parametri de durată și conținut care trebuie respectați pentru diferite activități, pentru a asigura menținerea standardelor de calitate vizate. Criteriile pe care le enunță ghidul pentru o consiliere în carieră de calitate sunt recunoscute de către practicieni la nivel internațional. În ghid sunt detaliate și aspecte privind evaluarea serviciilor de orientare în carieră oferite de școli.

Ghidul nu este livrat actorilor interesați fără alte forme de suport: el are în spate o strategie națională cu privire la orientarea în carieră (Skills for jobs: lifelong learning for opportunity and growth - White paper), precum și o rețea de instituții care vin în sprijinul școlii pentru implementarea acestuia.

În Norvegia, elevii din învățământul secundar inferior participă în clase la “Selectarea parcursului educațional”.

Materia nu este opțională. Curriculumul disciplinei constă în activități de orientare în carieră cu un total de 110 ore de activități. Evaluarea subiectului este fără note. Orientarea în carieră din cadrul unităților de învățământ trebuie să respecte “Cadrul național pentru asigurarea calității pentru orientarea în carieră”, document redactat în 2020, precedat de “Strategia națională pentru dezvoltarea abilităților” (Euroguidance Norway, 2022).

În Olanda, baza metodologică pentru orientarea în carieră în școli o reprezintă cele cinci abilități de management al carierei identificate de Prof. Dr. Marinka Kuijpers: (1) reflecție asupra capacităților, (2) reflecție asupra motivelor, (3) explorarea muncii, (4) orientarea în carieră, (5) networking. Educarea acestor competențe este obligatorie din punct de vedere juridic pentru instituțiile de învățământ secundar.

Ministerele Afacerilor Sociale și Ocupării Forței de Muncă elaborează standarde naționale minimale pentru activitățile de informare, orientare în carieră, și de alegere a studiilor, atât pentru învățământul secundar, cât și pentru cel terțiar. Inspectoratul pentru Educație are sarcina de a monitoriza procesul de orientare în carieră din școli (Euroguidance Netherlands, 2022).

Franța, al cărei sistem de consiliere în carieră este caracterizat de diversitatea serviciilor oferite, are un cadru național pentru asigurarea orientării în carieră axat pe învățământul secundar obligatoriu. Documentul definește activitățile de explorare și orientare pe care școlile sunt obligate să le implementeze. În cadrul studiilor liceale, orientarea în carieră are un spațiu bine definit în curriculum (Euroguidance, France, 2021).

În Finlanda, elevii și studenții au dreptul la servicii de orientare în carieră în cadrul unităților de învățământ la care sunt înscriși. Acest drept este asigurat printr-un număr minim de ore la fiecare nivel de studiu. Obiectivele serviciilor oferite sunt definite în Curricula națională de bază. De asemenea instituțiile responsabile au redactat ghidul “Criterii pentru o bună orientare în carieră”, cu scopul de a asigura calitatea orientării în carieră în învățământul secundar. Documentul se adresează în primul rând practicienilor din domeniu (Euroguidance, Finland, 2023)

Din exemplele de mai sus reiese ceea ce am subliniat la începutul acestei secțiuni:

- Sistemele funcționale de orientare în carieră sunt cele care valorifică resursele și exemplele de bună practică, și asigură calitatea serviciilor oferite.
- Ele necesită metodologii unitare girate de instituțiile responsabile la nivel național. Metodologiile ghidează practica profesioniștilor din domeniu și asigură calitatea acestora prin disponibilitatea informațiilor și resurselor, dar și prin metode de monitorizare și evaluare.
- Metodologiile nu vin într-un vid de politici publice, ele sunt precedate de documente strategice care definesc perspectivele și obiectivele sistemului de orientare în carieră, iar școlile sunt integrate într-o infrastructură instituțională menită să le susțină în implementarea serviciilor de orientare în carieră.

Unde ne aflăm și care sunt pașii următori?

Actuala lege a învățământului preuniversitar, publicată în Monitorul Oficial în iulie 2023, prevede că se înființează Centrul Național pentru Educație Incluzivă (CNEI) (Legea învățământului Preuniversitar nr.198/2023, Art. 67). Printre responsabilitățile sale se numără:

- Coordonarea metodologică a activității CJRAE/CMBRAE;
- Organizarea cadrului de consiliere școlară și profesională.

De asemenea, legea specifică faptul că în fiecare județ funcționează Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională (CJRAE), iar în municipiul București funcționează Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională (CMBRAE). Instituțiile sunt coordonate metodologic de CNEI. Printre responsabilitățile CJRAE/CMBRAE se numără coordonarea, monitorizarea și evaluarea metodologică a activității profesorilor-consilieri școlari. De asemenea, CJRAE/CMBRAE dezvoltă, coordonează, monitorizează și evaluează serviciile de consiliere vocațională, orientare școlară și profesională (Legea învățământului Preuniversitar nr.198/2023, Art. 120).

În plus, noua lege a învățământului preuniversitar prezintă o serie de resurse și instrumente care vor fi puse la dispoziția consilierilor școlari și a altor profesioniști din domeniul educației incluzive. Modalitatea de utilizare a acestora și alte detalii “sunt cuprinse în metodologia specifică aprobată prin ordin al ministrului educației în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi”.

Așadar, în 2024 ar trebui elaborată o metodologie girată de Ministerul Educației care va cuprinde și elemente de consiliere în carieră. Ce mai rezultă din lege este că CNEI funcționează ca o umbrelă pentru CJRAE-uri, asigurând coordonarea metodologică a activității acestora. La rândul lor, centrele județene își asumă răspunderea pentru coordonarea, monitorizarea și evaluarea proceselor de consiliere în carieră din școli.

Data fiind importanța consilierii în carieră pentru populația școlară în general și pentru elevii cu risc de abandon școlar în special, subliniem necesitatea dezvoltării unui ghid metodologic dedicat consilierilor școlari strict pe acest subiect. Informații cu privire la monitorizarea și evaluarea procesului de consiliere în carieră din școli trebuie să fie și ele parte din ghidul metodologic. Nu în ultimul rând, consilierii școlari și unitățile de învățământ trebuie să beneficieze de resurse și suport logistic pentru implementarea direcțiilor prevăzute în ghid. Despre instrumentele și resursele aflate la dispoziția consilierilor școlari vom vorbi în viitorul document de poziție: “Cum facem consilierea în carieră? Partea a II-a: Instrumente și resurse”.

Analiza empirică menționată mai sus oferă indicații cu privire la conținutul ghidului metodologic (Miclea, 2023, p. 51). Ghidul ar trebui să permită adaptarea consilierii în carieră la grupurile țintă vizate. Metodologia ar trebui să specifice și modalitățile de colectare a datelor predictive pentru abandonul școlar, cu focus pe următoarele categorii:

aptitudinile cognitive și metacognitive ale copiilor, strategiile de învățare utilizate, date privind statusul socio-economic și familial al elevului, rezultate obținute la evaluarea școlară curentă.

Pentru ca ghidul metodologic să aibă un rol bine definit în cadrul unui sistem reformat de consiliere în carieră, recomandăm ca realizarea acestuia să fie precedată de:

- o analiză de politici publice, care să includă un tablou al sistemului de consiliere în carieră în școlile românești și al vulnerabilităților sale, dar și o colecție de bune practici de la nivel național și european;
- o viziune strategică asupra consilierii în carieră, din care să rezulte obiectivele specifice, măsurabile, pe termen scurt, mediu și lung, pentru reformarea sistemului de orientare în carieră.

Concluzii și recomandări

În acest moment, nu putem vorbi despre un sistem coerent de consiliere în carieră în școlile românești. Din cauza lipsei unui ghid metodologic girat de Ministerul Educației, dar și a numărului mare de elevi alocați per consilier și a faptului că activitatea de consiliere în carieră nu este obligatorie, calitatea activităților de consiliere organizate pentru elevi depinde în foarte mare măsură de motivația și competența consilierilor școlari, și de implicarea instituțiilor locale responsabile. Exemplele de bună practică nu sunt replicate, iar profesioniștii din domeniu nu dispun de suport metodologic în munca lor.

Calitatea consilierii în carieră în școli are șansa de a fi îmbunătățită prin intermediul prevederilor noii legi a învățământului preuniversitar. Problema lipsei suportului metodologic este parțial rezolvată de înființarea Centrului Național de Educație Incluzivă și de aprobarea prin ordin de ministru a unei metodologii pentru consilierea în carieră. Dar, pentru ca metodologia să fie parte integrantă dintr-un sistem reformat, ea trebuie să fie precedată de o analiză, respectiv de un document strategic pe tema consilierii în carieră în școlile românești.

În concluzie, recomandăm:

1. redactarea unei analize de politici publice care să includă un tablou al sistemului de consiliere în carieră în școlile românești și o colecție de bune practici;
2. elaborarea unei strategii naționale cu privire la consilierea în carieră în învățământul secundar,
3. realizarea unei metodologii unitare pentru consilierea în carieră.

Resurse:

Euroguidance (2023). *Guidance system in Finland*.
<https://euroguidance.eu/guidance-systems-and-practice/national-guidance-systems/guidance-system-in-finland>

Euroguidance (2021). *Guidance system in France*.
<https://euroguidance.eu/guidance-systems-and-practice/national-guidance-systems/guidance-system-in-france>

Euroguidance (2022). *Guidance system in the Netherlands*.
<https://euroguidance.eu/guidance-systems-and-practice/national-guidance-systems/guidance-system-in-the-netherlands>

Euroguidance (2022). *Guidance system in Norway*.
<https://euroguidance.eu/guidance-systems-and-practice/national-guidance-systems/guidance-system-in-norway>

Eurostat (2023). *Statistics Explained*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Education_and_training

Miclea, M, Crisan, M, Gherman, A, Ardelean, D (2023). *Sistemul de consiliere în cariera în România. Analiza empirică și legislativă, cu focus pe județele: Covasna, Mureș și Sibiu*. Eco Transilvan, Cluj-Napoca.

UK Department for Education (2023). *Career guidance and access for education and training providers. Statutory guidance for schools and guidance for further education colleges and sixth form colleges*.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1127489/Careers_guidance_and_access_for_education_and_training_providers_.pdf